

ЗАХОДИ ЩОДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ІНВАЛІДІВ В РЕГІОНІ

У статті розглянуто соціально-економічні важелі активізації трудової реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями в сучасних умовах побудови соціально орієнтованої ринкової економіки

In the article the socio-economic levers of activation of labour rehabilitation of persons are considered with the limited physical possibilities in the modern terms of construction social the oriented market economy

Ключові слова: інвалід, програми професійної реабілітації, реабілітація, соціальний захист, територіальні центри реабілітації інвалідів.

Key words: invalid, programs of professional rehabilitation, rehabilitation, social defence, territorial centers of rehabilitation of invalids.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічна ситуація, що склалася сьогодні в Україні, вимагає нових підходів до підвищення ефективності використання трудового потенціалу осіб з обмеженими фізичними можливостями. На жаль, поки що в Україні проблемам трудової реабілітації осіб з особливими потребами не приділяється достатньої уваги. Основною причиною такого стану є стереотип пасивного інваліда, що склався в суспільстві. Такий підхід зумовив обмеженість соціальної політики держави наданням допомоги та здійсненням благодійницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у яких започатковано розв'язання проблеми. Дослідженню питань трудової мотивації, трудових відносин, зайнятості, професійного навчання населення, присвячені праці таких відомих учених: С. І. Бандура, Д. П. Богині, І. К. Бондар, О. А. Бугуцького, І. Ф. Гнибіденка, О. А. Грішньої, А.М. Гриненка, В.М. Данюка, А. М. Колота, Г. І. Купалової, В. І. Куценко, О. Й. Леська, Е. М. Лібанової, В. М. Петюха, М. В. Семикіної та ін.

Цілі статті. Проте питання пошуку соціально-економічних важелів активізації трудової реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями в сучасних умовах побудови соціально орієнтованої ринкової економіки все ще залишаються невирішеними. Актуальність і недостатня вивченість вказаних проблем, визначили вибір теми даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні соціальна політика щодо інвалідів набуває дедалі активнішого характеру. Продовжується формування мережі реабілітаційних закладів на всій території країни з метою максимального наближення їх до місця проживання інвалідів. Реабілітація інвалідів спрямована на усунення або можливо більш повну компенсацію обмежень життєдіяльності з метою відновлення соціального статусу інвалідів, досягнення ними матеріальної незалежності.

Особлива турбота та увага з боку держави в Україні зосереджена на комплексному вирішенні проблем дітей-інвалідів з вадами фізичного та розумового розвитку. Зважаючи на обмеження у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, розвиток цих дітей значною мірою залежить від задоволення їх потреб. Дитяча інвалідність в Україні навіть на фоні зниження показника народжуваності має стійку тенденцію до зростання, тому проблеми дитячої

інвалідності в системі соціального захисту залишаються актуальними.

Завдяки більш уважному ставленню держави до проблем інвалідів та стабілізації економіки країни в цілому, фінансування програми соціального захисту в останні роки суттєво поліпшилось. Проте, існує чимало проблем у забезпеченні життєдіяльності інвалідів, наданні державної підтримки. За нинішніх складних соціально-економічних умов гостро постала проблема державного регулювання та реалізації програм професійної реабілітації і зайнятості інвалідів. Адже відсутність у інваліда професійної підготовки або неадекватність її рівня потребам ринку праці зменшує його шанси на працевлаштування і, як наслідок, на активне соціальне життя.

Практично на самому початку становлення знаходиться формування доступного для інвалідів середовища життєдіяльності. Визначено, що засади формування системи соціального захисту осіб з обмеженими фізичними можливостями в Україні виходять з необхідності створення умов, які б забезпечували їм повноцінне життя, гарантували рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічному, політичному і соціальному житті держави.

Відповідно до законодавства України одним із видів соціального захисту інвалідів є надання їм різних видів соціальних послуг установами соціального обслуговування населення. Для цього в Україні створено розвинуту мережу інтернатних установ, територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян, відділення соціальної допомоги вдома.

На сьогодні в системі органів праці та соціального захисту населення функціонує 288 будинків-інтернатів в яких на повному державному забезпеченні утримується близько 50 тис. громадян, з них понад 30 тис. інвалідів.

За останні роки проведено роботу з профілізації цих установ, створення умов проживання і догляду, адекватних стану фізичного і психічного здоров'я.

Основною категорією інвалідів, які проживають в інтернатних установах системи соціального захисту населення, є інваліди з психічними захворюваннями. В системі на сьогодні діє 145 психоневрологічних інтернатів, в яких проживає 28 тис. інвалідів старше 18 років, 57 дитячих будинків-інтернатів для дітей-інвалідів з вадами фізичного та розумового розвитку, у яких перебуває на повному державному утриманні 8 тис. дітей.

Основним завданням цих установ є створення умов що сприяють соціально-психологічній реабілітації, адаптації підопічних до оточуючого середовища, організації їх трудотерапії культурно-масової та оздоровчо-спортивної роботи з урахуванням стану здоров'я та віку тих, хто проживає в інтернаті, щодо дитячих будинків-інтернатів – це ще і максимальна корекція психофізичних вад, соціально-побутова адаптація дітей-інвалідів в умовах стаціонару, спрямована на відновлення їх соціального статусу. Для цього в штатах дитячих будинків-інтернатів працюють педагоги-дефектологи, вихователі, психологи логопеди, лікарі (педіатр, психоневролог), середній медичний та обслуговуючий персонал, які проходять спеціальну підготовку у відповідних навчальних закладах.

Для організації трудової реабілітації громадян похилого віку та інвалідів та для поліпшення харчування підопічних при будинках-інтернатах системи функціонує 233 підсобних сільських господарства, які за рахунок власного виробництва забезпечують від 60 до 100 відсотків потреби інтернатних установ в основних продуктах харчування — м'ясі, молоці, овочах, картоплі.

Згідно із Законом України “Про пенсійне забезпечення”, підопічним будинків-інтернатів виплачується 25 відсотків призначеної пенсії. Завдяки змінам, внесеним до Закону у 2002 році, решта коштів (75 відсотків призначеної пенсії), спрямовується органами Пенсійного фонду інтернатним установам на покращання харчування, медичного обслуговування та умов проживання пенсіонерів та Інвалідів.

Фінансування видатків на утримання інтернатних установ з коштів обласних бюджетів за останні роки значно поліпшилося, і на сьогодні становить в середньому 96 відсотків запланованих асигнувань.

Практично у кожному місті і районі функціонують територіальні центри соціального обслуговування які опікуються непрацездатними громадянами (порівняно з 1997 роком їх кількість збільшилася з 530 до 753). Вони обслуговують понад 402 тис. осіб, у тому числі до 36 тис. інвалідів війни. На сьогодні органи праці та соціального захисту населення обслуговують близько 260 тисяч одиноких інвалідів, з них майже 137 тисяч отримують соціальні послуги в територіальних центрах.

Територіальні центри мають у своїй структурі відділення соціальної допомоги вдома, соціально-побутової та медико-соціальної реабілітації, адресної допомоги, стаціонарні відділення для тимчасового та постійного проживання. Такий вид обслуговування, максимально наближений до міжнародних стандартів обслуговування інвалідів та їх інтеграції у суспільство, дає змогу не відривати Інвалідів від їх соціального оточення значно полегшує їх життя.

В Україні існує необхідність переорієнтації діючої системи соціальних послуг з переважно інституційної моделі на модель послуг на рівні громади або вдома у клієнта. Не відкидаючи повністю необхідності в існуванні інституцій за умов складної економічної ситуації, необхідно сприяти забезпеченню права громадянина на вибір виду послуги. Хоча окремі моделі соціальних послуг за місцем проживання демонструють їх ефективність, існування таких окремих моделей досі суттєво не вплинуло на загальне реформування системи соціальних послуг в Україні.

Метою реформування соціального обслуговування осіб з фізичними та психічними обмеженнями є покращання умов життя одиноких інвалідів та осіб із значною втратою здоров'я, створення інноваційних моделей надання соціальних послуг. Потребує розробки та затвердження державний перелік гарантованих соціальних послуг, їх державних стандартів, створення в країні мережі закладів, сукупність яких задовольнятиме увесь спектр потреб інвалідів.

Одним із етапів процесу соціального обслуговування інвалідів є санаторно-курортне лікування. Сьогодні в Україні близько 125 тисяч інвалідів щороку потребують санаторно-курортного лікування. У системі Міністерства праці та соціальної політики функціонують 5 спеціалізованих санаторіїв для оздоровлення та лікування цієї категорії громадян, в яких кожного року оздоровлюється в середньому близько 25 тисяч інвалідів. Крім цього, за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів на місцях здійснюється самостійне придбання путівок для інвалідів в інші санаторії України.

Створюються також пансіонати для цієї категорії громадян місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Велика увага приділяється оздоровленню населення, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Враховуючи обмеженість фінансування, пріоритет надається санаторно-курортному лікуванню осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, категорії 1 (інваліди) та дітей-інвалідів, дітей-сиріт, дітей з хронічними захворюваннями, які проживають на забруднених радіонуклідами територіях. На санаторно-курортне лікування дітей-інвалідів та дітей-сиріт передбачено 15,2 млн. гривень, що дасть можливість оздоровити всіх бажаючих цієї категорії постраждалих.

Одним із органів, який здійснює соціальний захист інвалідів, відповідно до чинного законодавства в м. Тернополі є управління праці та соціальної політики Тернопільської міської ради. В 2005р. створено підприємство "Регіональний центр реабілітації інвалідів ТОГО" "Центр реабілітації інвалідів і підтримки інвалідного руху", основними завданнями якого є навчання, перекваліфікація та працевлаштування інвалідів. Підприємству "Регіональний центр реабілітації інвалідів" ТОГО "Центр реабілітації інвалідів і підтримки інвалідного руху" для здійснення їх статутних завдань виділено приміщення. Проведено з круглих столи та одне громадське слухання з питань працевлаштування інвалідів, організовано зустріч з роботодавцями, де обговорювались перспективи співпраці та створення робочих місць для інвалідів.

Таблиця 1.

Надана грошова допомога сиротам та членам-інвалідам громадськими організаціями по м. Тернополю протягом 2006 року

Організація	Кількість громадян, осіб	Сума, грн.
Тернопільська обласна організація УТОГ	159	7950
Тернопільське учбово-виробниче підприємство УТОС	206	10300
Тернопільська міська організація Інвалідів опорно-рухового апарату	103	6350
Діти сироти та позбавлені батьківського піклування (студенти)	220	22000
Громадська організація родин дітей – інвалідів "Дитина"	49	2450
Тернопільське обласне об'єднання "Товариство батьків, діти яких хворіють цукровим діабетом" "Буратіно"	23	1150
Міське об'єднання інвалідів війни в Афганістані	63	6300
Тернопільська міська організація "Спілки Чорнобиля"	47	2350
Тернопільське міське об'єднання "Спілка батьків – опікунів дітей, які хворіють ДЦП" "Крила ангела"	17	1700
Тернопільська обласна громадська організація "Центр реабілітації інвалідів і підтримки інвалідного руху"	43	2150
Громадська організація "Молодіжний Рух інвалідів"	19	950
Громадська організація родин дітей інвалідів "Дитина"	22	1100
Тернопільська міська громадська організація підтримки інвалідів, пенсіонерів та малозабезпечених осіб "Повір у себе"	16	1600
Всього	987	66350

В 2006 році 15 інвалідів пройшли навчання з спеціальностей оператора комп'ютерного набору, офіс-менеджера та бухгалтера. Проведено 21 курс навчання. Працевлаштовані 28 інвалідів. Пройшли медичне обстеження методом комп'ютерно-медичної діагностики 40 інвалідів. До Дня Миколая для 43 інвалідів влаштовано святковий обід і проведено концертну програму.

В лікувально-профілактичних закладах міста під диспансерним спостереженням знаходяться 2229 осіб з обмеженими фізичними можливостями. Всі пройшли медичне обстеження протягом року. На кожну особу складена індивідуальна програма реабілітації згідно рекомендації МСЕК. В 2006 році

отримали амбулаторне лікування 2229 осіб (100%); стаціонарне лікування 1256 чол. (56,3%); санаторно-курортне лікування 372 осіб. (16,6%).

На базі Тернопільської обласної комунальної дитячої клінічної лікарні створений центр медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням центральної нервової системи, де 2006 році отримали лікування 133 дитини. При формуванні проекту місцевого бюджету на 2006 рік передбачено виділення коштів на утримання підприємства “Регіонального центру реабілітації інвалідів” ТОО “Центру реабілітації інвалідів і підтримки інвалідного руху”. На статутну діяльність громадських організацій з коштів місцевого бюджету виділено 50 тис. грн.

Таблиця 2.

Стан оздоровлення інвалідів в м. Тернополі протягом 2006-2007 років

Заходи	2005	2006	Перебуває на обліку на одержання путівок станом на 01.01.2007р.
Оздоровлено санаторно-курортно, осіб із них:	86	106	395
інваліди війни	65	87	109
інваліди загального захворювання та з дитинства	21	285	286

Санаторно-курортний етап реабілітації дітей-інвалідів проводиться місцевими та дитячими санаторіями, які підпорядковані безпосередньо Міністерству охорони здоров'я, за такими спеціалізаціями для дітей з дитячим церебральним паралічем, порушенням опорно-рухового апарату хворих на туберкульоз.

Проте, на сьогодні санаторно-курортним лікуванням не охоплені інваліди внаслідок психічного захворювання, що не сприяє поліпшенню та стабілізації їх стану здоров'я. Розв'язанню цієї проблеми сприятиме створення необхідних умов лікування у санаторіях за відповідними профілями разом з супроводжуючою особою.

Система соціального захисту інвалідів в Україні перебуває в стадії становлення та розвитку, триває активний пошук її оптимальної структури, найважливіших напрямів діяльності та основних функцій органів праці та соціального захисту на різних рівнях управлінської діяльності. Інститут соціального захисту всіх верств населення, і в тому числі інвалідів, спираючись на позитивний міжнародний та внутрішній досвід у цій сфері діяльності, накопичений за попередні роки, потребує законодавчої, фінансової, економічної, адміністративної, науково-технічної підтримки та удосконалення.

Література

1. Гриненко А.М. Соціальна політика: Навчальний посібник. - Київ: КНЕУ, 2004.- 309 с.
2. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”. / Закони України; Т. 1. – К.:АТ “Книга”, 1996. – С.301-308.
3. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні. – Україна: аспекти праці. – №1. – 2002. – С. 31-37.
4. Скуратівський В.А. Палій О.М. Лібанова Е. М. Соціальна політика: Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності “Державне управління”. – К: УАДУ, 1997.
5. Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення / Збірник наукових статей.- К.: НВФ “Студцентр” / НІКА – Центр, 1998.
6. Шевчук П.І. Соціальна політика. - 2-е вид. - Львів: Світ, 2005.- 400 с.